

KOOSTÖÖ - PEREARST JA KIIRABI. ÕDEDE PÄDEVUSE PIIRID.

Tuuli Volber

Jüri Tervisekeskuse OÜ

31.05.2019

Tartu, Konverents "Kiirabi 2019"

Riigikontrolli Audit (1.11.2018, Toomas Mattson)

- 40% kergemate kaebustega EMOsse pöördujatest tõid pöördumise põhjuseks: ei saanud õigel ajal perearsti vastuvõtule
- 25% ei soovinud erinevatel põhjustel perearsti juurde pöörduda.
 - *Samas näitab statistika, et kergemate kaebustega patsientidest ligi 60% pöördub EMOsse tööpäeviti vahemikus kell 8–18 ehk ajal, mil perearstikeskused on enamasti avatud ja patsient oleks saanud pöörduda perearsti poole.*

Perearstide poolt SA Tallinna Lastehaigla vastuvõtu osakonda suunatud patsientide saatekirjade ja haiguslugude analüüs

Uurimistöö

Helen Ling

Agne Liiskmann

Juhendajad: Ruth Kalda

Anneli Rätsep

Tartu, 2015

- Töö käigus tekkis sageli tunne, et valdavalt jäid pöördumise põhjuseks olnud haigusseisundid perearsti pädevuse piiresse ega vajanud vastuvõttu III astme EMOs.
- Loetud saatekirjade tase kõikus suurel määral, oli väga informatiivseid ning hästi koostatud saatekirju, kuid ka peaaegu tühje.
- Kuna inimmälu on subjektiivne ning meelde jääb pigem negatiivne, siis tekkis soov olukorda objektiivselt hinnata ja analüüsida.
 - *316 (80%) patsientidest pöördus erakorralise meditsiini osakonda tööajal (esmaspäevast reedeni kell 8- 16)*
 - *nädalavahetusel pöördus 7 patsienti (2%).*
 - *80% patsientidest pöördus valvetuppa saatekirja väljastamise päeval, 10% järgmisel päeval, 6% nädala jooksul.*

- Ambulatoorselt ravitud patsientide osakaal on suhteliselt suur – 61%.
- Uuringu perioodil ei olnud veel käivitatud e-konsultatsioonide projekti, kuid pediaater-konsultandi vastuvõtu järjekorrad ei ole TLH-s
- pikad – visiidile on võimalik pääseda kahe-kolme tööpäeva jooksul, seega oleks autorite ettepanek suunata „poolerakorralist“ abi vajavad patsiendid konsultantide vastuvõtule.
- Loodetavasti on tänaseks e- konsultatsioon vähendanud valvetubade koormust, et kiireloomulise abivajajad saaksid võimalikult head teenust.
- Kokkuvõtteks võib öelda, et saatekirjad on üsna informatiivsed, kuigi pediaatrilt konsultatsiooni küsides peaks olema kirjeldatud ka lapse varasem areng ja vajadusel pereanamnees.
- Üllatusliku tulemusena oli kõige sagedasem saatediagnoos seroosne otiit, mis võiks olla ravitav perearstikeskuses ning reeglina ei vaja erakorralist abi.

- Igal õel on iseseisev töökoht arvutiga.
- Digitaalses registratuurifailis on olemas õe vastuvõtule registreerimine.
- Igal pereõel toimub iseseisev vastuvõtt 20 tundi nädalas
- Kõik praksise pereõed on läbinud 60 tundi erialast koolitust aastas või 300 tundi viie aasta kohta või on neil kehtiv pädevus.

Jüri Tervisekeskuse OÜ

- Õe kättesaadavus tööpäeval koos arstiga, ilma arstita.
 - *E 10tundi: 10 tundi;*
 - *T 10 tundi: 10 tundi;*
 - *K 8 tundi: 8t;*
 - *N 6 tundi: 8t;*
 - *R 6 tundi; 8t.*
- Telefonile vastavad 2 inimest, üks nendest on kliiniline assistent.
- Jooksvad analüüsid ja sidumised teeb iga päev üks õde.
- Toimub õdede rotatsioon tööpostide vahel: telefonile vastamine, analüüside võtmine ja tegemine, iseseisev vastuvõtt sh beebide prof. vastuvõtud.

Pädevuse hindamine

- Taotleda saab järgmisi tasemeid: õde III, IV ja V tasemel ning eriõde III, IV ja V tasemel.
- 2019.aastal tuleb esitada pädevuse hindamise dokumendid 1.oktoobriks kella 12ks ehk hindamine toimub üks kord aastas!
- Pädevuse hindamist võivad taotleda kõik Eestis tegutsevad õed.
- Pädevuse hindamine on kõigile taotlejatele tasuta. Pädevus omistatakse taotlemise järgselt 1.jaanuarist ning omistatud pädevuse tase kehtib 5 aastat

- Koostöö seisneb austuses üksteise suhtes.
- Perearst näeb kiirabi tööd hästi kirja pandud vormis.
- Kiirabil pole piisavat informatsiooni. **Telearst:** arstlik otsus vs infoallikas
- „Püsikliendid“ on koormavad perearstidele, Kiirabile ja EMOle.
- Kiirabilt ootaks, et kõik nõuanded ja soovitused oleks ka korrektset dokumenteeritud.

Haigusjuht 1

■ **72a meespatsient**

■ Kiirabikaart:

- *Kaebused: RR-kõrge, vasak jalg väriseb. kl.16-st paiku*
- *Haiguse kulg: Obj.teadvusel, kont., adekv. Cor.FA-fixsata 2005a.) Insulti järjest vasakpoolne hemipares. Pulm.vesik.hing.Neurol.leiuta..Kõht on pehme, valutu.palp.jalad tunneb hästi, pulsiga, norm.temp.*
- *Patsiendi igapäevaselt tarvitavad ravimid: Norvasc 5 mg, Eliquis 5 mg, Pantoprazole 40 mg. Sirdalud 2 mg, Metforal 500 mg, Mg*

- PA: käis kiirabi ja soovitas teha vere analüüsi maksanäitajatega. Suhtlesin kiirabitöötajaga, kes kutsel on käinud, tema väidab, et analüüsides oli juttu küll, kuid maksamarkereid konkreetselt pole soovitanud. Iseenesest kiirabitöötaja, kellel digiloos ligipääs ainult aegkriitilistele andemete, ei tohiks analüüsides soovitusi üldse anda. Pt viibis mais haiglas ja P-ALAT 16, antud pt viimase kahe aasta jooksul enda juures teostatud analüüsides maksamarkerite tõusu pole küll täheldatud.

Haigusjuht 2

- **72a meespatsient**

- **Kiirabikaart:**

- *Kaebused: Pt voodihaige, vaegliikuja. Mõõtnud ise vererõhku, näidud olnud kõrged. Lisaks hulgaliselt ebamääraseid kaebusi. Korduvalt palunud perearstilt koduvisiite, millest perearst keeldub.*
- *Haiguse kulg: Võtnud oma ravimid, vererõhk näitab kindlat languse tendentsi. Valusid eitab. Hingamine vaba. Pt jääb abikaasa järelvalve alla.*
- *Soovitused kiirabilt: Kodune oluline vererõhu kontroll, vajadusel perearsti korrigeerib raviskeemi. Jääb perearsti jälgimisele, põletikunäitajad dünaamikas. Antipüreesiks T. Paracetamol 1 g, piisavalt vedelikku juua. telefoni teel räägitud pt. abikaasaga, antud seletused, seisundi halvenemisel pöörduda EMO-sse*

Haigusjuht 3

- **46a meespatsient**

- **Kiirabikaart:**

- *Kaebused: Elsest saadik alasiljavalu, valu kiirgub vas jalga, varem oli ka, uuringut ka tehtud,*
- *Haiguse kulg: Kontaktne, adekvaatne, neurol äge pataloogiata, vaja uuesti neurol konsultatsioon.*
- *Patsiendi igapäevaselt tarvitavad ravimid: Ei*

- **PA juures patsiendi sõnul:**

- *KA soovitas neuroloogile pöördumist*
- *KA ütles, et ibuprofeen on mitteefektiivne ja soovitas vahetada parastetamooli vastu.*

Perearst või EMO?

Ootamatult tekkinu tervisehäire puhul tekib igapäev küsimus, kust saada kiiresti abi. Vajaliku esmasti abi osutab perearst või peredoktor. Teie oma perearstikeskuses, haiglates erakorralise meditsiini osakonnas (EMO) pakutakse vältimatut abi, so meditsiiniabi, mille osutamise eesmärgiks on osutatava jätkmine võib põhjustada abivajaja surma või püsiva tervisekahjustuse.

Võrreldes EMOga, kus isepõrdujate keskmine ooteaeg ületab nelja tundi, saab visiidil aega perearsti ja peredoktori juurde.

planeerida. Samuti on võimalik saada visiidil ajal perearstikeskuses rohkem teavet oma haiguse olemuse ning profülaktika kohta. EMOs on fookuses raskes seisundis patsiendi kiirabi, nostaika ja ravi alustamine.

Selleks, et säästa nii oma aega kui ka tervishoiuasutuse ressursse, soovime Teil valida sobivama variandi. Kõigeolevat info leiate abist otsustada, millisesse tervishoiuasutusse oma probleemi suuna.

TÄISKASVANUD

Erakorralise meditsiini osakonda (EMOsse) minge siis, kui kahtlustate, et Teie tervislik seisund võib põhjustada surma või püsiva tervisekahjustuse.

Regionaalhaiglates erakorralise meditsiini osakonnas osutatakse arstiabi alates 16. eluaastast, lida Tallinna Keskhaigla ja Lääne-Tallinna Keskhaigla erakorralise meditsiini osakonnas alates 15. eluaastast.

MINGE PEREARSTI JUURDE

MINGE EMOsse

VALU	VALU
KESKMISE TUGEVIKUSEGA JÄRVI PİKALTE KESTNUUD VALU <ul style="list-style-type: none"> peavalu ligesevalu alaseljavalu kõrvavalu kurguvalu kõhuvalu 	TUGEVIK JA ÄKKI TEKINUD VALU <ul style="list-style-type: none"> äkki tekkinud tugev või püsiv peavalu, millega võivad kaasneda oksendamised ja iiveldused äkki tekkinud tugev või püsiv alaseljavalu äkki tekkinud tugev või püsiv kõrvavalu äkki tekkinud tugev või püsiv kurguvalu äkki tekkinud tugev või püsiv kõhuvalu

NB! Jäsemete valu, alaselja valu ja näopiirkonna valu, sh hambavalu ilma kõrge palavikuta ei ole eluohtlik ega vaja EMO abi! Nende valude puhul konsulteerige perearstiga või kutsuge nõu perearsti nõuandeliinil **1220**.

TRAUMA/ÕNNETUS	TRAUMA/ÕNNETUS
VÄIKSEM TRAUMA/ÕNNETUS <ul style="list-style-type: none"> trauma, millega ei kaasneta vigastatud kehaosa tugevat paistetust, kaju muutust ega liikuvuse piirangut peatrauma putukahammustus, sh puughammustus 	TRAUMA/ÕNNETUS <ul style="list-style-type: none"> värsket trauma, vigastatud kehaosa tugev paistetust, kaju muutus ja liikuvuse piirangud, haavad, põletus, lõuvalu, elektritrauma, mürgistus jms võõrkeha hingamisteedes, seedetraktis või mujal looma hammustus (kassi, koer vms)
VEREJOOKS <ul style="list-style-type: none"> veri väljahetes veretud rõgas sagedased rinaverrejoosid 	ÄGE VEREJOOKS <ul style="list-style-type: none"> hõõrd- või seeditrakti verejooks kuse-suguteede verejooks äge rinaverrejooks äge veretõke

ÄGEDAD SEISUNDID	ÄGEDAD SEISUNDID
KERGEMATE HAIGUSTE ÄGEDAD SEISUNDID <ul style="list-style-type: none"> haigestumine külmetushaigustesse (nohu, köha, kurgu- ja peavalu jms) haigestumine kõhuvaluhaigustesse või kaebustest seedetraktis (iiveldus, oksendamine, kõrvetised, kõhuvalu, kõhulahtisus jms) allergianähud (dermatit ehk nahapõletik, astma, heinahaigus, keele- ja neeluturse) emam kuni 48 tundi tagasi tekkinud südamerütmihäire, millega ei kaasneta õhupuudust ega valu rinnus ning patsient ei tarvita antikoagulantide (verevedeldajate) sage urineerimine, ebamugavus või survetunne urineerimisel, urineerimisvõime vähenemine, voolus suguelunditest, kahtlus suguhaipestuse algusjärgeline kõrvetised, eritis almas, söögihäired kuulmislangus, kõrvahelid kõrvus, eritis kõrvast krooniliste haiguste ägenemine (kõrgema vanusega jms) 	ÄGEDAD SEISUNDID <ul style="list-style-type: none"> insuldihaigus - äkki tekkinud kõnehäire ja kehapoole halvatus või nõrkus või tundlikkuse langus (nt üks suunurk vajub alla poole), äkki tekkinud täielikult või osaliselt teadvusekaotus äärmuslik nõrkus, jõuetus palavikulaandjadega allamatu püsiv üle 38,5 °C palavik, kõrge palavik eakatel kõrge palavik ja/või liigamatu oksendamine keemilise pestamisjärgselt hingeldus, õhupuudus, rasked astmahood (hingamisteedes võivad olla võõrkehad) äge allergiline reaktsioon, millega kaasneb õhupuudus, kogu keha haavav lööve, kopsu, neeluturse, neelamisvõime jms urineeritus kuuni 48 tundi tagasi tekkinud südamerütmihäire või emam kuni 48 tundi tagasi tekkinud südamerütmihäire, millega kaasneb õhupuudus ning valu rinnus tromboosikahtlus - äkki tekkinud valu ja turse jäsemel, enamasti sääremajades ja põlvepiirkonnas; jäseme järeitus ja värvumise muutused või punakas värvus

NAHAPÕLETIKUD	ÄGEDAD NAHAPÕLETIKUD
NAHAPÕLETIKUD <ul style="list-style-type: none"> nahalööve mürgistuse (saste, mürgistuse) jms nahapõletik - võib esineda lõuval, näo, kaela, sõrmede, sõrmede, sõrmede jms kroonilised haavandid herpes 	ÄGEDAD NAHAPÕLETIKUD <ul style="list-style-type: none"> laialirajad mädanikud ja mädakõrgumid, millega kaasneb valu ja palavik põletikuline haav, millega kaasneb palavik ja vigastatud piirkonnas kiiresti (tundidega) leviv turse (alustulid paistetused)

MEELEOLUHÄIRED	PSÜÜHIKA- JA MEELEOLUHÄIRED
MEELEOLUHÄIRED <ul style="list-style-type: none"> depressioon (masendus), meeleheide, huvipuudus ümbritseva suhtes, meeleolulangus ärevus ja unehäired hüütmis- ja süütuksprobleemid 	PSÜÜHIKA- JA MEELEOLUHÄIRED, MIS ON PATSIENDILE ENDALE VÕI TEISTELE OHTLIKUD <ul style="list-style-type: none"> äge psüühooos (hullus), meelepeetted, paranoia segsusustunne enestapüüetud

LAPSED

Erakorralise meditsiini osakonda (EMO) minge lapsega siis, kui kahtlustate, et tema tervislik seisund võib põhjustada tema surma või püsiva tervisekahjustuse.

Lastehaiglates osutavad erakorralist abi lastearstid kuni 18-aastastele (kaasa arvatud) ning kirurgid ja traumatoloogid kuni 15-aastastele (kaasa arvatud) lastele.

MINGE PEREARSTI JUURDE

MINGE EMOsse

VALU	VALU
KESKMISE TUGEVIKUSEGA JÄRVI PİKALTE KESTNUUD VALU <ul style="list-style-type: none"> peavalu ligesevalu alaseljavalu kõrvavalu kurguvalu kõhuvalu 	TUGEVIK JA ÄKKI TEKINUD VALU <ul style="list-style-type: none"> äkki tekkinud tugev või püsiv peavalu, millega võivad kaasneda oksendamised ja iiveldused äkki tekkinud tugev või püsiv alaseljavalu äkki tekkinud tugev või püsiv kõrvavalu äkki tekkinud tugev või püsiv kurguvalu äkki tekkinud tugev või püsiv kõhuvalu

NB! Näopiirkonna valu, sh hambavalu, jäsemete valu ja alaselja valu ilma kõrge palavikuta ei ole eluohtlik ega vaja EMO abi! Nende valude puhul konsulteerige perearstiga või kutsuge nõu perearsti nõuandeliinil **1220**.

SONG, VEISONG <ul style="list-style-type: none"> valu esileilmumise (muna) kubemes, munandikotis või nabas 	POISTEL MUUNANDI KEERDUMINE, PITSUND SONG <ul style="list-style-type: none"> järsku tekkinud valu moodustis kubemes või munandikotis, eriti koos iivelduse ja oksendamisega
--	---

TRAUMA	TRAUMA
VÄIKSEM TRAUMA/ÕNNETUS <ul style="list-style-type: none"> trauma, millega ei kaasneta vigastatud kehaosa tugevat paistetust, kaju muutust ega liikuvuse piirangut peitrauma putukahammustus/putuhammustus 	TRAUMA/ÕNNETUS <ul style="list-style-type: none"> värsket trauma, vigastatud kehaosa tugev paistetust, kaju muutus ja liikuvuse piirangud, haavad, põletus, lõuvalu, elektritrauma, mürgistus jms võõrkeha hingamisteedes, seedetraktis või mujal looma hammustus (kassi, koer vms)

VEREJOOKS	ÄGE VEREJOOKS
VERITUS <ul style="list-style-type: none"> veri väljahetes ilma muude haigusnähtudeta sagedased rinaverrejoosid 	ÄGE VEREJOOKS <ul style="list-style-type: none"> äge rinaverrejooks mandioperatsioonijärgne verejooks

ÄGEDAD SEISUNDID	ÄGEDAD SEISUNDID
KERGEMATE HAIGUSTE ÄGEDAD SEISUNDID <ul style="list-style-type: none"> haigestumine külmetushaigustesse (nohu, köha, kurgu-, kõrv- ja peavalu jms) haigestumine kõhuvaluhaigustesse või kaebustest seedetraktis (iiveldus, oksendamine, kõrvetised, kõhuvalu, kõhulahtisus, mädanikud, sooleparasiidid jms) üldise enesetunde olulise halvenemisega allergianähud (dermatit ehk nahapõletik, heinahaigus) sage urineerimine, ebamugavus või survetunne urineerimisel, urineerimisvõime vähenemine, voolus suguelunditest eritis almas, söögihäired eritis kõrvast, kõrvapõletik krooniliste haiguste ägenemine nahalööve ilma toimimisprobleemid ilma 	ÄGEDAD SEISUNDID <ul style="list-style-type: none"> palavikulaandjadega allamatu püsiv üle 38,5 °C palavik ja/või sümptomite ilmnemine, jõuetus, õhupuudus, atemihäired jms äärmuslik nõrkus, jõuetus äkki tekkinud täielikult või osaliselt teadvusekaotus äge allergiline reaktsioon, millega kaasneb õhupuudus, kogu keha haavav lööve, kopsu, neeluturse, neelamisvõime jms insuldihaigus - äkki tekkinud kõnehäire ja kehapoole halvatus või nõrkus või tundlikkuse langus (nt üks suunurk vajub alla poole), äkki tekkinud täielikult või osaliselt teadvusekaotus teadvusekaotus äge veretõke äge veretõke äge veretõke

NAHAPÕLETIKUD	ÄGEDAD NAHAPÕLETIKUD
NAHAPÕLETIKUD <ul style="list-style-type: none"> nahalööve mürgistuse (saste, mürgistuse) jms nahapõletik - võib esineda lõuval, näo, kaela, sõrmede, sõrmede, sõrmede jms kroonilised haavandid herpes 	ÄGEDAD NAHAPÕLETIKUD <ul style="list-style-type: none"> laialirajad mädanikud ja mädakõrgumid, millega kaasneb valu ja palavik põletikuline haav, millega kaasneb palavik ja vigastatud piirkonnas kiiresti (tundidega) leviv turse (alustulid paistetused)

PSÜÜHIKA- JA MEELEOLUHÄIRED	PSÜÜHIKA- JA MEELEOLUHÄIRED, MIS ON LAPSELE ENDALE VÕI TEISTELE OHTLIKUD
MEELEOLUHÄIRED <ul style="list-style-type: none"> depressioon (masendus), huvipuudus ümbritseva suhtes, tegutsemisvõime, meeleolulangus ärevus käitumisprobleemid, kooli- või koduprobleemid 	PSÜÜHIKA- JA MEELEOLUHÄIRED, MIS ON LAPSELE ENDALE VÕI TEISTELE OHTLIKUD <ul style="list-style-type: none"> äge psüühooos (hullus), meelepeetted, paranoia segsusustunne enestapüüetud

Täna tähelepanu eest!

Kasutatud kirjandus:

1) Riigikontroll (lk. 2)

<https://www.riigikontroll.ee/Suhtedavalikkusega/Pressiteated/tabid/18/557GetPage/1/557Year/-1/ItemId/1038/amid/557/language/etEE/Default.aspx>

2) Perearstide poolt SA Tallinna Lastehaigla vastuvõtu osakonda suunatud patsientide saatekirjade ja haiguslugude analüüs. Uurimustöö Helen Ling, Agne Liiskmann (lk. 3-5)

3) Kvaliteedijuhis. Eesti Perearstide Selts (lk.6)

<https://www.perearstiselts.ee/eestiperearstiselts/tegevused/kvaliteet>

4) Kutse areng. Eesti Õdede Liit (lk. 9)

<https://www.ena.ee/index.php/paedeused-hindamine>

5) Infomaterjalid Eesti Perearstide Seltsilt (lk.17)

[http://www.perearstiselts.ee/patsiendile/patsiendi-infomaterjalid.](http://www.perearstiselts.ee/patsiendile/patsiendi-infomaterjalid)